

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۷/۰۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۱۲/۲۳

ارزشیابی ضرورت و اهداف دوره کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف در آموزش عالی بر مبنای الگو ارزشیابی سیپ*

سید محمد مهدی میرزاامینی

دانشجوی دکتری پژوهش هنر دانشکده پژوهش‌های عالی هنر و کارآفرینی دانشگاه هنر اصفهان

دکتر ایمان زکریایی کرمانی (نویسنده مسئول)

استادیار دانشکده صنایع دستی دانشگاه هنر اصفهان

Email: i.zakariaee@au.ac.ir

دکتر محمدرضا نیلی احمد آبادی

دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان

چکیده:

فرش دستباف با توجه به ویژگی‌های هنری، اقتصادی، ایجاد اشتغال و درآمدزایی، نقش مهمی در اقتصاد کشور و مخصوصاً اقتصاد مقاومتی دارد. در این بین آموزش عالی در رشد و توسعه این هنر-صنعت می‌تواند نقش موثری ایفا کند. لذا انجام ارزشیابی دقیق و همه جانبه از برنامه درسی این رشته برای بهبود و توسعه آن ضروری است. پژوهش حاضر با هدف ارزشیابی برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف در بخش زمینه و بر مبنای الگوی ارزشیابی سیپ انجام شد. روش مورد استفاده به صورت ترکیبی کمی و کیفی بود. جامعه آماری دانشجویان، دانش‌آموختگان و اساتید مقطع کارشناسی ارشد فرش بودند که با پرسشنامه محقق ساخته به صورت ۲۱۹ نمونه طبقه‌بندی تصادفی در چهار بعد ضرورت، زیرساخت‌ها، هدف و نیاز جامعه مورد نظرسنجی قرار گرفتند. روش نمونه گیری طبقه‌بندی تصادفی به این دلیل انتخاب شد که از دانشگاه‌های مختلف مجری مقطع کارشناسی ارشد با توجه به ظرفیت اسمی به تناسب نمونه انتخاب انجام شود و نمونه‌ها از شانس برابر برخوردار باشند. روایی

پرسشنامه با توزیع مقدماتی و نظر کارشناسان تایید و پایایی پرسشنامه با محاسبه آلفای کرونباخ کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۶۶ بود. همچنین با ۲۳ نفر از خبرگان بازار کار این رشته در خصوص زمینه‌های مقطع کارشناسی ارشد فرش مصاحبه عمیق انجام شد. روش انتخاب نمونه، گلوله برفی بود و حجم نمونه بر اساس اشباع نظری انتخاب شد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد هرچند ضرورت شکل گیری مقطع کارشناسی ارشد فرش تایید می‌شود اما در بعد زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی بازار کار و تدوین اهداف این مقطع توجه و دقت کافی انجام نشده و در این دو بعد نیاز به بازنگری جدی وجود دارد. همچنین در بخش نیازهای جامعه بین نظر بازار کار و دانشگاهیان در اولویت نیاز تحقیق، پژوهش و آموزش اختلاف نظر معنی داری وجود دارد باین حال بر نیاز جامعه فرش به کارآفرین و مدیر تولید و بازرگانی در هر دو گروه به شکل معناداری تاکید شده است.

واژه‌های کلیدی: رشته فرش، کارشناسی ارشد، ارزشیابی زمینه، الگو سیپ (CIPP)

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان ارزشیابی مقطع کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف در آموزش عالی ایران (با رویکرد ارزشیابی CIPP) به منظور ارائه برنامه درسی مطلوب در دانشکده پژوهش‌های عالی هنر و کارآفرینی دانشگاه هنر اصفهان است.

کلام

دوفصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران شماره ۳۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

۵

■ مقدمه:

تولید فرش در ایران سابقه‌ای به قدمت قالی معروف پازیریک و حتی پیش از آن دارد. این هنر-صنعت نقش برجسته‌ای در اقتصاد کشور و مخصوصاً اقتصاد مقاومتی دارد و از سویی عامل گسترش فرهنگ و هنر اسلامی و ایرانی در سراسر جهان است. چنان‌که در جهان، ایران را با فرش‌اش می‌شناسند. بنابراین باید کوشید این جایگاه حفظ شود. طبیعتاً آموزش مهارت و فنون قالبیافی همواره وجود داشته که به دوره معاصر رسیده. با این حال آموزش فرش به صورت اکادمیک و دانشگاهی عمری کمتر از ۳ دهه دارد؛ اما متأسفانه نتایج و براینده تحقیقات گذشته نشان می‌دهد این رشته با وجود سودآوری اقتصادی بسیار و از سویی ارزش فاخر هنری، کمتر در معرض برخورد‌های علمی بوده است و تمامی زیرشاخه‌های این رشته، از بحث مواد اولیه و ابزار تا بازرگانی و بازاریابی، بدون پشتوانه غنی علمی، و با اتکا به اصول سنتی و دانش غیر مدون پیش رفته است. خوشبختانه با راه‌اندازی رشته فرش دست‌باف در دانشگاه‌های ایران، این هنر سنتی رو به سوی مدون شدن و علمی شدن نهاد و قشر جوان و تازه فکر را برای مواجهه فرش با دنیای تازه مورد آموزش‌های علمی و مهارتی قرار داد.

هم‌اکنون نزدیک به پنج میلیون نفر در ایران، در ۳۵ شاخه مرتبط با آن به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به کار مشغول‌اند (مرکز ملی فرش، ۱۳۹۵)؛ تا همین دو دهه اخیر بخش عمده آموزش و توسعه علمی و مهارتی این هنر همواره به صورت سنتی و به روش استاد و شاگردی انجام می‌شده است. آموزش استاد و شاگردی به مانند آموزش مکتبی و مدرسه‌ای از محیط زندگی واقعی و خانواده به شکل سینه به سینه الهام می‌گرفته است (زکریایی کرمانی، ۱۳۹۵، ۴۸). چنین آموزشی وسیله فراگیری سنت ها، نظام ارزش ها فنون تولید و ... بوده است. آموزش از آغاز اصولاً نقش اجتماعی و انتقال فرهنگی و ارزش‌ها را داشته در حالی که در عصر ما ارتباط آموزش با توسعه اقتصادی بیشتر مد نظر است و بر جدایی محیط کار و فعالیت از محیط استراحت و تفریح تکیه می‌

شود. این دگرگونی مبین گذار از جامعه پراکنده و آرام کشاورزی به جامعه متمرکز و متحرک صنعتی است (فیوضات، ۱۳۷۲: ۵۰-۵۱).

در جامعه فرش، روش سنتی تولید علم بر اساس تجربه حاکم است و نشر آن نیز به صورت سینه به سینه بوده است. کمتر در متون تاریخی می‌توان به پایه‌های نظری راهکارهای اتخاذ شده برای بهبود کیفیت فرش دست یافت و یا کمتر می‌توان در زمینه نحوه تفکر پیشینیان در توسعه سبک خاص طراحی و یا انتخاب نقش‌مایه‌های فرش پی برد. عموماً نشر شفاهی علم بافت و طراحی و سایر فنون فرش در دستور کار قرار داشت. هرچند که این شیوه نشر دارای مزایایی است (مانند نیاز نداشتن به سواد و تحصیلات پیشرفته در جامعه و یا نداشتن نیاز به رسانه خاص) لیکن دارای مشکلات عمده‌ای نیز می‌باشد. از جمله این مشکلات می‌توان به تغییر محتوای دانش نشر یافته بر اساس میزان فهم و درک شنوندگان (که خود از منتقل کنندگان بعدی هستند)، کاهش میزان نشر بر اساس شرایط اقتصادی یا سیاسی جامعه، محدود بودن مخاطبان به افرادی که از نظر فیزیکی در دسترس قرار می‌گیرند و یا به طور اتفاقی در کوران این نشر قرار می‌گیرند اشاره نمود (بصام، ۱۳۸۹، ۱).

آمارهای صادراتی و وضعیت تولید در سال‌های پس از انقلاب منتهی به دهه اخیر همواره با نوساناتی روند نزولی و کاهش داشته است (مرکز ملی فرش، ۱۳۹۵) لذا مسئولین امر در ابتدای دهه ۷۰ تصمیم گرفتند برای برون رفت از بحران‌های کاهش تولید و صادرات و پیشگیری از محو اصالت ها و زمینه های فرهنگی هنری و حذف تدریجی فرش دستباف از عرصه اجتماعی نسل جدید دانشگاه‌ها را برای تربیت نیروی انسانی متخصص و مجهز کردن این هنر - صنعت به سلاح علم و دانش روز برای غلبه به مشکلات و بحران‌های آن وارد عرصه کنند. در همین راستا در سال ۱۳۷۵ پس از فعالیت‌های غیر رسمی ورود فرش به دانشگاه رسماً برنامه درسی رشته فرش تدوین و چند دانشگاه در مقطع کارشناسی اقدام به پذیرش دانشجو کردند (چیت‌سازیان و همکاران، ۱۳۸۲). در تداوم این رشته سرفصل مقطع کارشناسی ارشد

فرش هم در سه گرایش سال ۱۳۸۹ تصویب شد. در آموزش فرش چهار بخش عمده را می‌توان نام برد: ۱- طراحی، نقشه کشی و نقشه شناسی (که البته شناخت رنگ و رنگبندی نیز در همین دسته بندی قرار می‌گیرد)؛ ۲- رنگرزی و شیمی رنگ (نباتی و شیمیایی)؛ ۳- بافت و نحوه استفاده از ابزار فرش بافی؛ ۴- مرمت، تکمیل و مراحل پایانی فرش بافی (شست و شو و نگهداری هم در همین دسته بندی قرار می‌گیرد) (دانشگر، ۱۳۹۵، ۹۱) در آموزش عالی فرش نیز گرایش‌ها در بعد مهارتی ابتدا شامل پنج گرایش^۱ بود که در بازنگری سال ۱۳۸۵ به سه گرایش کاهش یافت؛ در مقطع کارشناسی طراحی فرش، رنگرزی، بافت و مرمت فرش و در ارشد شامل: مدیریت، طراحی، رنگرزی و مواد اولیه است. و در یک ارزیابی آماری از دانشگاه‌های مجری رشته فرش پذیرش دانشجوی در بخش طراحی و رنگرزی بیش از بافت و مرمت است.

آموزش فرش دست‌باف به طور کلی با اهداف زیر صورت می‌گیرد: ۱- تربیت نیروی انسانی؛ ۲- ارتقای کیفیت مواد؛ ۳- بهره‌وری بهینه از ابزار و سایر مقدرات؛ ۴- توسعه جغرافیایی صنعت فرش بافی؛ ۵- بهداشت دست‌اندرکاران - سلامت محیط کار؛ ۶- بازاریابی و افزایش سطح فروش و توسعه صادرات؛ ۷- ارتقا دانش مدیران در رده‌های مختلف مدیریت، به ویژه کارآفرینی و توزیع عادلانه کار؛ ۸- بهبود روش‌های تولید و عرضه و هماهنگی آن‌ها؛ ۹- تربیت مدیر (سیاست‌گذاری، ابتکار، برنامه‌ریزی راهبردی و غیره) (دانشگر، ۱۳۹۵، ۹۱). در مرور اهداف آموزش عالی فرش و مشخصا کارشناسی ارشد نیز به صورتی کلی این موارد و مواردی افزون بر این‌ها دیده می‌شود.

■ تاریخچه و پیشینه آموزش عالی فرش دست‌باف

تا قبل از شروع آموزش عالی فرش تجربه‌های پراکنده‌ای در آموزش در منابع ثبت شده. تا زمان تاسیس اولین دارالفنون در ایران روش آموزش

۱. در سرفصل مصوب مقطع کارشناسی مصوب سال ۱۳۷۴/۱۲/۲۰ پنج گرایش طراحی قالی، رنگرزی، بافت، مرمت و تکمیل، سایر زیراندازها تعریف شده بود که پس از ۱۰ سال و در بازنگری به سه گرایش طراحی فرش، بافت و مرمت فرش، رنگرزی کاهش یافت.

ستی و آموزش‌های پراکنده آموزشگاه‌ها ادامه داشته است. با این حال همانند سایر رشته‌های علوم تفکر ایجاد مدارس خاص برای این هنر صنعت در اذهان برخی جرقه زده و نخستین اثر آن را می‌توان در تاسیس «مدرسه صنایع مستظرفه» در سال ۱۲۸۹ هجری شمسی مشاهده کرد (بصام، ۱۳۸۹، ۲۳). در دوره‌ی پهلوی برخی آموزشگاه‌های قالی بافی با مجوز وزارت کار و امور اجتماعی به امر آموزش در زمینه‌ی فرش پرداختند (میرزایی، ۱۳۹۱، ۱۰). برخی نیز از روی خیرخواهی اقدام به دایر کردن مدارس فنی و هنری کردند که نمونه آن مدرسه ارک در تبریز بود که توسط خازن خان لشکر در ۱۳۱۰ تاسیس شد تا به دانش آموزان فقیر در این مدرسه آموزش قالیبافی بدهد (سرمداری‌نیا، ۱۳۷۹، ۲۴۷). سال ۱۳۱۵ هنرستان دولتی که تابع وزارت پیشه و هنر بود در اصفهان تاسیس شد که در همان سال‌های آغاز رشته نقشه قالی در بین سه رشته هنری آن بود. این هنرستان با توجه محمدرضا شاه پهلوی توسعه پیدا کرد و در سال ۱۳۴۳ تعداد رشته‌های هنری آن به ۱۵ رسید که در این بین رشته نقشه قالی، قالیبافی و رنگرزی نباتی مربوط به فرش دست‌باف بود (ابوعطا، ۱۳۵۷، ۲۳ و ۷۷ و ۷۸).

در سال ۱۳۶۹ یک دوره کاردانی فرش دست‌باف توسط شرکت سهامی فرش ایران و با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی و با همکاری دانشگاه هنر تهران برگزار شد و تعداد ۶۹ نفر دانشجوی در این رشته مشغول به تحصیل شدند. هرچند که با تاسیس رشته صنایع دستی در سال ۱۳۶۲، تعدادی از دانشجویان نسبت به فرش مطالعاتی داشتند، لیکن اقدام مشترک شرکت سهامی فرش ایران و دانشگاه هنر به عنوان نخستین فعالیت آموزش عالی که مستقیما به امر فرش پرداخته شد مطرح گردید. در سال ۱۳۷۲ دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد اولین واحد دانشگاهی بود که با ارائه رشته فرش دست‌باف در مقطع کاردانی، این رشته را وارد دانشگاه کرد. پس از آن، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند در سال ۱۳۷۳ مبادرت به پذیرش دانشجوی کرد. در سال ۱۳۷۴ با تاسیس دانشگاه جامع تکنولوژی همپا با سایر رشته‌های پیشتاز در این دانشگاه،

کار مطالعه و تدوین برنامه درسی کاردانی، علمی کاربردی فرش دستباف در وزارت جهاد سازندگی آغاز شد. با تصویب برنامه درسی در سال ۱۳۷۵ هشت مرکز آموزشی وابسته به دفتر مراکز آموزش عالی جهاد سازندگی شروع به پذیرش دانشجو در این رشته کردند. همزمان با تدوین برنامه کاردانی علمی کاربردی فرش، سازمان صنایع دستی با هماهنگی وزارت فرهنگ و آموزش عالی اقدام به تدوین برنامه درسی کارشناسی پیوسته فرش نمود (بصام، ۱۳۸۹: ۲۳-۲۵) در سال‌های پس از ۱۳۷۵ آموزش عالی در انواع دانشگاه‌ها توسعه پیدا کرد. در آخرین اقدام نیز اسفند سال ۱۳۸۹ سرفصل پیشنهادی دانشگاه کاشان در مقطع کارشناسی ارشد و در سه گرایش طراحی، رنگرزی و مواد اولیه و مدیریت فرش مورد تصویب وزارت علوم قرار گرفت. در تاریخ ۱۳۹۲/۶/۱۷ دانشگاه هنر تهران سرفصل جدیدی را بدون گرایش به تصویب وزارت علوم رساند (میرزاامینی، ۱۳۹۲، ۱۵۲). در حال حاضر ۳۶ واحد آموزش دانشگاهی در سراسر کشور رشته فرش را در مقاطع مختلف ارائه می‌کنند که از این بین ۵ دانشگاه مقطع کارشناسی ارشد فرش را ارائه می‌کنند. دانشگاه‌های کاشان، هنر اسلامی تبریز و علم و هنر یزد با سه گرایش و هنر تهران و هنر اصفهان بدون گرایش ارایه می‌نمایند. از سال ۱۳۹۱ تا کنون هم شش دوره کنکور کارشناسی ارشد فرش برگزار شده است. با مقدمه حاضر تاریخچه آموزش عمومی و عالی فرش را می‌توان شامل ۴ دوره به شرح جدول شماره ۱ تبیین کرد.

در بررسی تحقیقات گذشته که مشخصاً به آموزش عالی فرش می‌پردازند نتایج به صورت خلاصه در جدول شماره ۲ بیان شده‌اند. در این تحقیقات تا کنون بررسی مشخصی در مورد مقطع کارشناسی ارشد فرش و زمینه‌های شکل‌گیری آن انجام نشده. نتایج این تحقیقات عموماً یا به صورت کلی آموزش عالی هنر و فرش را مورد توجه قرار داده یا به صورت موردی مقطع کارشناسی را که به نوعی یکی از زمینه‌های شکل‌گیری مقطع کارشناسی ارشد است را هدف قرار داده.

برای تبیین کلی نتایج این تحقیقات حاکی از آن است که آموزش عالی فرش هرچند ضرورت‌های غیر قابل انکاری برای شکل‌گیری داشت اما در روند اجرا و تحقق اهداف و توسعه آن دچار مشکل شده. نکته دیگر این است در این تحقیقات عموماً به اصول علمی و مدون شده برنامه درسی که به عنوان یک شاخه علمی وجود دارد تاکنون توجه نشده و متعاقباً ارزشیابی و بازنگری آن‌ها بدون بهره از این حوزه علمی است. لذا ضروری است تا در ارزشیابی مقطع تازه تاسیس این رشته مطابق با اصول علمی پیش رفت تا مشکلات آن بهتر مشخص و برای رفع آن‌ها اقدام شود. از این رو الگوی سیپ به عنوان چارچوب نظری این تحقیق انتخاب شد.

یکی از عناصر مهم الگوی سیپ، زمینه‌های برنامه درسی است از جمله مؤلفه‌های مهم زمینه‌ها، انتظارات افراد و گروه‌های مختلف نسبت به برنامه درسی است که باید قبل از طراحی و

جدول ۱: خلاصه تاریخ آموزش در فرش دستباف

سال پایان	شرح	عنوان دوره	سال آغاز
۱۲۷۴	آموزش و تولید علم بر اساس تجربه حاکم است و نشر آن نیز به صورت سینه به سینه بوده است	آموزش سنتی	...
۱۳۷۵	تلاش‌هایی از ایجاد درس قالبیابی در مدارس و هنرستان‌ها تا دوره‌های آزاد و موقت علمی-کاربردی و یک گرایش در دانشگاه	تلاش برای آموزش‌های رسمی (آموزش‌های مصوب نهادهای فرهنگی، هنری، آموزشی)	۱۲۷۴
۱۳۸۵	طرح و تصویب رشته فرش در وزارت علوم تا اولین بازنگری سرفصل	آغاز آموزش عالی فرش (در دانشگاه‌ها (به صورت برنامه درسی مصوب	۱۳۷۵
...	افزایش بی‌رویه کمی دانشگاه‌ها، سردرگمی در برنامه‌های درسی کارشناسی و کارشناسی ارشد، مشکل در اشتغال ... دانش‌آموختگان، عدم توازن جنسیت در پذیرش	دوره بحران	۱۳۸۵

منبع: نگارنگان

جدول ۲: خلاصه پیشینه موضوع تحقیق

سال	نویسنده	خلاصه یافته‌ها
۹۵	صوراسرافیل	اشاره دارد دانشکده‌های فرش بدون توجه به کیفیت و چگونگی آموزش آنان با وجود برخی کمبودها و مشکلات عمیق و ساختاری، هدف وجودی این دانشکده‌ها را مخدوش کرده.
۹۵	میرزاهینی و همکاران	آموزش عالی فرش در رشد اقتصادی هنر فرش تاثیر محسوسی نداشته و نتایج آموزش‌های فعلی در دانشگاه به ایجاد جریانی تکاملی در هنر-صنعت فرش منجر نشده
۹۴	رحیم‌پناه	دانش‌آموختگان کارشناسی فرش نتوانسته‌اند ارتباط مناسبی از لحاظ کاری با تولیدکنندگان فرش دستیافت برقرار کنند
۹۴	میرزاهینی و جوانمرد	با ارزیابی آموزش عالی فرش نتیجه گرفتند توسعه آموزش عالی از نظر ارتقا مقطع و گسترش کمی در دانشگاه‌های مختلف کشور باید با احتیاط بیشتری انجام شود و شرایط موجود از نظر سرفصل، اساتید، منابع، دانشجو و محیط‌های آموزشی و بازار کار مورد بازبینی مجدد قرار گیرد تا اثر گذاری مطلوبی را داشته باشد.
۹۳	ذوقی	رشته فرش هنوز موفق به از بین بردن شکاف آموزه‌های دانشگاهی و پیوند آن با نیاز بازار نشده است
۹۳	میرزاهینی و جوانمرد	تأثیر آموزش عالی فرش دستیافت بر توسعه ابعاد چهارگانه کارآفرینی، هنری، اقتصادی و علمی در شرایط مطلوبی قرار ندارد.
۹۲	حریری	با بررسی تولیدات علمی حوزه موضوعی فرش نمایه شده در پایگاه Science Direct نشان داده‌اند از مجموع ۴۲۶ مقاله (از سال ۱۹۲۴ تا ۲۰۱۵ میلادی) ایران با تولید ۱۰ مقاله علمی در این زمینه در رتبه پانزدهم دنیا قرار دارد
۹۲	رحیم‌پناه	رشته دانشگاهی فرش دستیافت نتوانسته بر جنبه‌های فرهنگی و اقتصادی بازار فرش دست‌باف شهر تهران تأثیر گذار باشد
۹۲	غفرانی زفره‌ای	در پایان نامه خود با مقایسه دو شیوه آموزش طراحی فرش آکادمیک و آزاد، در تلاش برای رسیدن به راهکاری همگرا برای داشتن نظامی فعال و پویا در عرصه آموزش طراحی فرش است
۹۲	میرزاهینی	در این گزارش علمی اشاره شده رشته فرش دیر دانشگاهی شده اما پس از دانشگاهی شدن بدون برنامه ریزی صحیح و با شتابزدگی اسیر کمی گرایی لجام گسیخته شده و توسعه دانشگاه‌ها و مقاطع تحصیلی به مشکلات این دوره اعم از دانشجویان بی انگیزه، کمبود منابع و امکانات و اساتید دامن زده.
۹۱	میرزایی	آموزش فرش در ایران با نابسامانی‌های بزرگ همراه است. یکی از علل این نابسامانی نبودن برنامه جامع و کامل آموزشی در این زمینه است
۹۰	مقنی پور	نتیجه می‌گیرد ملاک علاقه شخصی هیچ‌گاه در رشته‌های دانشگاهی مرتبط با هنرهای سنتی روی نمی‌دهد (به عنوان نمونه در رشته فرش) و پذیرفته شدگان این نوع رشته‌ها هیچ نوع اطلاعاتی از اهداف آموزش دانشگاهی این رشته‌ها و انتظاراتی که از دانش‌آموختگان آن می‌رود، ندارند
۸۹	بصام	نیاز به برطرف کردن سه دسته مشکل شامل استاد، منابع درسی و تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی را مطرح می‌کند
۸۸	اسپنانی و سلطانی نژاد	آموزش طراحی فرش با رویکرد علمی و آکادمیک در آغاز برای بهینه سازی و سرعت بخشی به شیوه سنتی آن تدوین گردید. اما با گذشت یک دهه به نظر می‌رسد هنوز این شیوه به دلایل متعدد به ویژه گسیختگی در تعالیم بین شیوه‌های سنتی و علمی با یادگیری مطلوب فاصله داشته و به همراه عوامل دیگر موجب افت بهره‌وری آموزش در مراکز دانشگاهی شده است
۸۸	کریمی ماچیانی و سلطانیان	نتایج این تحقیق نشان می‌دهد سطح مهارت، گذراندن دوره‌های آموزش تکمیلی بعد از دانش‌آموختگی، محل تحصیل (دانشگاه دولتی و غیر دولتی)، موفقیت تحصیلی، استان محل زندگی، مشکلات مالی و شغل والدین بر وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان فرش تأثیر گذاشته
۸۶	کارآمد و همکاران	در مقایسه شیوه پذیرش دانشجویان فرش و نقاشی پیشنهاد نموده‌اند که گزینش دانشجویان فرش به صورت نیمه متمرکز انجام شود.
۸۵	خورسند رحیم‌زاده	قویترین عامل موثر بر انتخاب رشته فرش خصوصیات فردی (علاقه، گرایشها، تجربیات) و پس از آن عوامل اجتماعی و خانوادگی (ارزشهای اجتماعی و محیط و فضای زندگی) و سپس عوامل اقتصادی در افق آینده (کسب درآمد و اشتغال) می‌داند

۸۵	نوروززاده و همکاران	بیشترین سهم واگذاری بازنگري برنامه درسی به گروه علوم انسانی و کمترین سهم به گروه هنر تعلق دارد؛ همچنین بیشترین سهم واگذاری بازنگري برنامه درسی به دوره کارشناسی و کمترین سهم مربوط به دوره دکتری است.
۸۲	چیت سزایان	به تاریخچه تدوین دوره کارشناسی فرش و اجرای آن اشاره دارد. اشاره به این مهم که یکی از راه‌های اصلی پیشگیری از محو اصالت‌ها و زمینه‌های فرهنگی هنری و حذف تدریجی فرش دستباف از عرصه اجتماعی نسل جدید بهره‌گیری از شیوه‌های پیشرفته آموزشی پژوهشی و علمی کردن تجارب دیرینه و ثبت و ضبط اندوخته‌های هزاران‌ساله و قرار دادن در فرایند تعلیم و تربیت نسل جوان است.
۸۲	دیاری	فلسفه وجودی رشته فرش را بیان کرده و با توجه به نیاز ارتقا و حتی ادامه حیات هنر صنعت فرش به امر کارشناسی، پژوهش و برنامه‌ریزی بسیار دقیق نیاز به این رشته را منطقی‌ترین راه می‌داند.
۸۲	دانشگر و کارگر	هر کدام از یک منظر به تأثیر آموزش دانشگاهی رشته فرش در حفظ اصالت‌های هنری و مواریت فرهنگ بومی پرداخته‌اند و محتوای برنامه درسی رشته فرش از جمله مواردی است که تأثیر زیادی بر کیفیت تعلیم در این شاخه از علم دارد.
۸۲	حشمتی رضوی	اشکالات این برنامه را شامل خطا در تشخیص هدف، کافی نبودن دروس برنامه و خطا در تشخیص گرایش‌های برنامه دانسته و علاوه بر آن به کمبودهایی نظیر کمبود استاد، کمبود کتب درسی و عدم همکاری نهادهای فرش با برنامه مصوب در زمینه اجرای این دوره‌ها اشاره می‌کند.
۸۲	منتظر	با بررسی گرایش رنگرزی رشته فرش به اشکالات محتوایی در دروس و تعریف کلی موضوع رنگرزی اشاره می‌کند.
۸۲	صوراسرافیل	نیاز به بازنگري در دانشکده‌های فرش را مطرح می‌کند و معتقد است صرف نظر از جنبه هنری بودن فرش، کالایی بودن آن باید مد نظر باشد و به همین دلیل احتیاج به علم دارد.
۸۲	اسدی و صادق‌زاده	مشکلات آموزشی این رشته را بررسی کرده و پیشنهاداتی برای شیوه‌های آموزشی ارائه می‌دهند.
۸۲	بصام	وظیفه اصلی رشته را توجه به اشتغال و حضور در عرصه‌های کار را از وظایف اصلی فارغ‌التحصیلان می‌داند.
۸۲	سبحه	چالش‌های پیش روی دانشجویان فرش را کاهش کیفیت، از دست دادن بازار جهانی، درجا زدن در طراحی، مواد اولیه نامرغوب و مانند آن‌ها می‌داند و انتظارات جامعه فرش را غلبه بر این چالش‌ها می‌داند. وی همچنین ایجاد تحول علمی بدون پشت‌پازدن به سنت‌ها و اصالت‌ها را نیز انتظار از دانشجویان فرش می‌داند.
۸۲	حصوری	به علت سنتی بودن تولید فرش در ایران قاطعانه با دانشگاهی کردن رشته فرش مخالف است.
۸۲	اله داد	مشکل را در کمبود منابع درسی دیده و اعتقادی به کمبود استاد مسلط بر منابع درسی نداشته.
۸۲	سعیدی	به دلیل درست عمل نکردن دانشگاه‌ها از نظر اجرایی با ادامه روند فعلی مخالف بوده و برنامه ریزی علمی را نیاز تداوم آن می‌داند.
۸۲	عابد	علت اینکه به فکرایجاد رشته فرش افتادیم ضرورت بیرون آمدن مدیریت فرش از حالت تجربی و نیازی به کارشناسان دارای اطلاعات جامع در زمینه‌هایی مثل مواد اولیه، طرح و رنگ و اقتصاد فرش رفع مشکلات بود.
۸۲	عسگری کیا	به چگونگی ورود داوطلبان به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی پرداخته و اشاره دارد درصد بالایی از پذیرفته شدگان رشته‌های هنر دانش آموزشی هستند که رشته هنر انتخاب دوم آنها است.
۸۱	سلطانیان و همکاران	به این نتیجه می‌رسد وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان هنر صنعت فرش دستباف با متغیرهایی نظیر ارتباط تشکلهای تولیدی، تجاری، بازرگانی، میزان مهارت عملی، آموزش‌های کوتاه مدت حرفه‌ای، شغل اعضای خانواده، میزان مهارت در بافت فرش‌های هنری و صادراتی، جایگاه اجتماعی مشاغل مرتبط با فرش در محیط زندگی، انتظارات شغلی، محیط قانونی و پذیرش اجتماعی ارتباط معنی داری دارد.
۸۱	رحمانی و همکاران	نتیجه گرفته تغییرات رفتار حرفه‌ای دانشجویان رشته فرش دست‌باف پس از گذراندن دوره‌های آموزشی محسوس نبوده.
۷۹	بصام	اشاره دارد صنعت فرش پایا بوده و یکی از مشکلات اصلی در ساختار سنتی فرش است که با ورود دانش‌آموختگان به بازار فرش، امکان تغییر ساختار تولید فرش دست‌باف به سوی یک هرم نیروی انسانی متوازن و پایدار وجود دارد.

تدوین برنامه شناسایی شده و در حین اجرا و پایان آن، میزان تأمین آن‌ها مورد ارزشیابی قرار گیرد (نیکخواه و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۲۶).

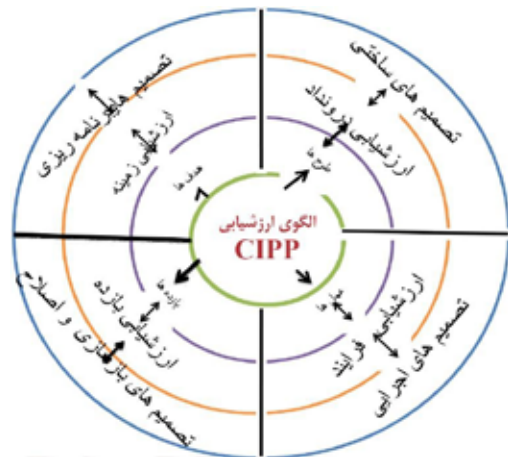
■ چارچوب نظری تحقیق: الگوی ارزشیابی cipp

الگوی سیپ ابتدا توسط کوبا و سپس توسط دانیل استافل بیسم و همکاران وی در سال ۱۹۶۰، طرح‌ریزی و به وجود آمد. محققان ضمن اشاره به امکان استفاده از روش‌های اندازه‌گیری، قضاوت حرفه‌ای، طرح‌های آزمایشی و شبه آزمایشی و همچنین الگوی تحقق یافتن هدف‌ها، آن‌ها را برای انجام ارزشیابی جامع و کافی ندانستند. آنان با بررسی وضعیت موجود ارزشیابی و نشان دادن ۱- نارسایی در تعاریف ارائه شده برای ارزشیابی، ۲- نا مشخص بودن فرایند ارتباط ارزشیابی با تصمیم‌گیری جهت ایجاد تغییر، بهبود و یا نوآوری، ۳- عدم وجود ابزارهای لازم جهت تشخیص ارزش برنامه‌ها و فعالیت‌ها، ۴- عدم توجه به شناخت نیازهای مخاطبین ارزشیابی و ۵- تفاوت طرح‌های ارزشیابی و پژوهشی از نظر هدف، تعریف جامعی برای ارزشیابی ارائه نمودند: «فرایند تعیین کردن، به دست آوردن و فراهم ساختن اطلاعات توصیفی و قضاوتی در مورد ارزش و مطلوبیت هدف‌ها، طرح، اجرا و نتایج به منظور هدایت تصمیم‌گیری، خدمت به نیازهای پاسخگویی و درک بیشتر پدیده‌های مورد بررسی» (استافل بیسم و شینگ فیلد، ۱۹۸۶، ۱۵۹). در این

تعریف ارزشیابی فرایند مستمری است که ۳ مرحله دارد. در مرحله تعیین کردن، ارزشیاب تلاش می‌کند تا آنچه را که تصمیم‌گیرندگان برای تصمیم‌گیری نیاز دارند، مشخص و به صورت روشن بیان کنند. این مرحله به سنجش نیازهای آموزشی و تدوین هدف‌های برنامه کمک می‌کند. در مرحله به دست آوردن، اطلاعات لازم در مورد برنامه جمع‌آوری، سازماندهی و تحلیل می‌شود. در مرحله فراهم آوردن، از ترکیب اطلاعات به دست آمده و تحلیل شده، یافته‌های قابل استفاده جهت تصمیم‌گیری در مورد برنامه به صورت توصیفی (توصیف دقیق برنامه مورد ارزشیابی) و قضاوتی (مقایسه یافته‌ها با معیارهای ارزشیابی) فراهم و جهت اقدامات عملی با هدف بهبود و اصلاح برنامه در اختیار مخاطبین قرار داده می‌شود (کیامنش، ۱۳۹۲، ۲)

تعریف بیان شده زیر بنای الگویی است که در منابع با استفاده از ترکیب حروف اول چهار واژه منابع فارسی سیپ) شناخته می‌شود(نمودار شماره ۱). الگوی CIPP یک چارچوب جامع برای ارزشیابی در حوزه‌های مختلف از جمله برنامه‌درسی فراهم آورده است. مهمترین هدف ارزشیابی در الگو سیپ بهبود عملکرد برنامه است. این الگو به دست اندرکاران برنامه کمک می‌کند تا با جمع‌آوری اطلاعات به صورت منظم برنامه خود را در جریان اجرای برنامه و در پایان اجرای آن اصلاح کنند. در این الگو برای شناخت میزان موفقیت برنامه در تحقق هدف‌های تعیین شده، علاوه بر سه مرحله ذکر شده به ۲ نوع اطلاعات توصیفی و قضاوتی و چهار عنصر کلیدی برنامه که باید مورد سنجش و ارزشیابی قرار گیرند نیز اشاره می‌کند.

استافل بیسم (۱۹۸۶) الگوی ارزشیابی سیپ را فرایندی چرخشی می‌داند که به فرایند توجه دارد نه به محصول یا بازده. به عبارتی وی مهمترین هدف ارزشیابی را بهبود و اصلاح می‌داند نه اثبات برنامه. برای رسیدن به هدف بهبود و اصلاح برنامه، استافل بیسم ارتباط متقابل بین مجریان ارزشیابی و همچنین بین مجریان ارزشیابی و تصمیم‌گیرندگان را تشویق می‌کند. در الگوی سیپ

نمودار شماره یک: مدل کلی الگوی سیپ (استافل بیسم، ۲۰۰۳)

کجا

دوفصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران شماره ۳۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

هر یک از این چهارعنصر کلیدی با یک نوع ارزشیابی خاص مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این مقاله به صورت مشخص به ارزشیابی زمینه مقطع کارشناسی ارشد رشته فرش پرداخته می‌شود. با توجه به دو نوع ارزشیابی تکوینی و پایانی رابطه این دو نوع با ارزشیابی زمینه در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول ۳: رابطه بین ارزشیابی زمینه و دو نوع ارزشیابی تکوینی و پایانی

ارزشیابی	ارزشیابی تکوینی (آینده نگر با نقش تصمیم گیری)	ارزشیابی پایانی (گذشته نگر با نقش پاسخگویی)
زمینه	چه نیازهایی باید برآورده شود؟	آیا نیازهای مهم شناسایی شده‌اند؟

منبع: کیامنش (۱۳۹۲)

اولین و مهم ترین نوع ارزشیابی الگوی سیپ، ارزشیابی زمینه‌ها است در این ارزشیابی به نیازسنجی و توصیف نیازها، ارزیابی منطبق برنامه و امکان‌سنجی روش‌های اجرای آن برای تعریف و تبیین هدف‌ها و اولویت‌ها پرداخته می‌شود (استافل بییم، ۲۰۰۳). مؤلفه‌های مهم این ارزشیابی که در پژوهش‌های متعدد از جمله ونگ بن جریث^۱ (۲۰۰۳)، هکن و سول^۲ (۲۰۰۹)، و فتری تاوت^۳ و همکاران (۲۰۰۹) مورد بررسی قرار گرفت، عبارت‌اند از نیازسنجی و تعیین انتظارات افراد و گروه‌های مختلف از برنامه و تعیین هدف‌های آن.

■ روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات ترکیبی به معنای ترکیب دو روش کمی و کیفی است. در روش کمی از سطح توصیف و در روش کیفی از سطح تحلیلی و اکتشافی استفاده می‌شود. همچنین از حیث هدف توسعه‌ای-کاربردی است و در گروه پژوهش‌های ارزشیابی قرار می‌گیرد. چهارچوب نظری تحقیق نیز بر اساس الگوی ارزشیابی CIPP قرار دارد که در این مقاله تنها به ارزشیابی زمینه با ابزار مصاحبه (نیمه سازمان یافته و به صورت عمیق) و پرسشنامه (محقق ساخته) پرداخته شده است. برای گردآوری اطلاعات از هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شده است.

1. Wongbenjarat
2. Hakan & Seval
3. Phattharayuttawat

• اهداف این تحقیق به شرح زیر است:

- ۱- شناسایی ضرورت راه‌اندازی مقطع کارشناسی ارشد فرش
- ۲- بررسی اهمیت زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی برای راه‌اندازی مقطع کارشناسی ارشد رشته فرش
- ۳- بررسی اهداف مقطع کارشناسی ارشد فرش دستباف
- ۴- شناسایی نیاز جامعه (ودانشگاه) به دانش‌آموختگان دوره کارشناسی ارشد فرش

• جامعه و نمونه آماری

در این تحقیق جامعه آماری عبارت است از دانشجویان و دانش‌آموختگان و استادان و کارشناسان رشته فرش دستباف در مقطع کارشناسی ارشد فرش همچنین مرکز ملی فرش ایران و مسئولین و فعالان شرکت‌ها، کارگاه‌ها و موسسات دولتی و خصوصی فعال در بازار فرش دستباف ایران که به عنوان بازار کسب و کار و محل اشتغال دانش‌آموختگان فرش در تحقیق شناخته می‌شوند که همه این موارد جامعه آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند. در جدول شماره ۴ فراوانی دانشجویان پذیرفته شده در مقطع کارشناسی ارشد فرش از ابتدا تاکنون قابل مشاهده است.

در این تحقیق در بخش کمی (تکمیل پرسشنامه‌های محقق ساخته) از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی احتمالی استفاده شده است. این روش به این دلیل انتخاب شد تا نمونه در دانشگاه‌های مختلف مجری مقطع کارشناسی ارشد فرش با همان نسبتی که در جامعه وجود دارند به عنوان نماینده جامعه، با احتمال برابر در نمونه نیز حضور داشته باشند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران محاسبه شد و نهایتاً ۲۱۹ پرسشنامه (نمونه آماری) مورد ارزیابی قرار گرفت. در بخش کیفی (مصاحبه با خبرگان و بازار کار) نمونه‌گیری به روش گلوله برفی انجام شد. این روش به این دلیل انتخاب شد که شناسایی و اطلاعات دسترسی به نمونه‌ها به سهولت ممکن نبود لذا با انتخاب چند نمونه اولیه برای شناسایی و انتخاب نمونه‌های بعدی از همان نمونه اولیه استفاده و کمک گرفته شد. به همین ترتیب واحدهای دیگر نمونه شناسایی و

با الگوی غیر خطی انتخاب شدند. اندازه حجم نمونه در این بخش (کیفی) بر اساس اشباع نظری انتخاب شد. در نهایت ۲۳ مصاحبه نیمه سازمان یافته عمیق انجام شد. در بین مصاحبه شوندگان دو گروه وجود داشت: مسئولین دولتی (۷ نفر) و خبرگان بازار کار فرش (۱۶ نفر).

جدول شماره ۴ فراوانی ظرفیت اسمی^۱ جذب دانشجو کارشناسی ارشد فرش به تفکیک هر دانشگاه در سال های مختلف^۲

سال	هنر اسلامی تبریز	کاشان	علم و هنر یزد	تهران هنر اصفهان
۱۳۹۱	۱۸	۱۲	۱۸	-
۱۳۹۲	۱۸	۱۶	۳۰	۱۶
۱۳۹۳	۲۰	۱۸	۳۰	۱۱
۱۳۹۴	۲۰	۱۶	۴۰	۶
۱۳۹۵	۲۶	۱۸	۴۰	۸
۱۳۹۶	۳۲	۶	۴۰	۹

سازمان سنجش کشور (۱۳۹۶)

• فرایند انجام پژوهش

برای پاسخگویی به سوالات پژوهش ابتدا تاریخیچه و پیشینه آموزش عالی و شرایط و زمینه‌های ایجاد رشته فرش دستباف در مقطع کارشناسی ارشد مورد مطالعه قرار گرفت. این مطالعه ضمن بررسی‌های تاریخی به نتایج یافته‌های پژوهشی در حوزه آموزش فرش دستباف نیز پرداخت. همچنین با انجام مصاحبه‌های عمیق با مسئولین و خبرگان بخش خصوصی و دولتی هنر-صنعت فرش دستباف به عنوان بازار کار این رشته شاخص‌های کلی زمینه‌های مقطع کارشناسی ارشد فرش تبیین شد. در مرحله بعد برای شاخص‌های چهارگانه ضرورت راه‌اندازی مقطع کارشناسی ارشد، زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی، هدف و نیاز جامعه گویه‌های متناسب با هر شاخص در قالب پرسشنامه محقق ساخته

۱. اطلاعات ارائه شده در این جدول بر اساس ظرفیت اسمی اعلام شده از سوی سازمان سنجش کشور است و با پذیرش نهایی دانشجو ممکن است متفاوت باشد.
۲. البته در سال ۱۳۹۰ دانشگاه هنر اسلامی تبریز بدون کنکور و به صورت تکمیل ظرفیت ۱۰ دانشجو جذب کرد که در این گزارش آماری مستخرج از اطلاعات سازمان سنجش ثبت نشده. که با احتساب این ۱۰ نفر جامعه آماری دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی ارشد فرش ۵۰۱ نفر است.

با ۲۱ پرسش در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت تدوین شد. این پرسشنامه برای گروه اساتید، دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی ارشد تدوین شد و از بخش بازار کار با محوریت شاخص‌های چهارگانه مصاحبه عمیق صورت گرفت.

در مرحله بعد پرسشنامه‌ها از سه روش فیزیکی، فرم‌های پویا اینترنتی و ارسال از طریق ایمیل تکمیل و جمع‌آوری شد. انجام مصاحبه‌ها هم با تهیه فهرستی از متخصصین و صاحب نظران حوزه آموزش عالی و فرش انجام شد. روایی پرسشنامه با ارسال آن برای ۱۵ نفر از متخصصان انجام اصلاحات جزئی تایید شد. سپس برای تایید پایایی با استفاده از نرم افزار SPSS، آلفای کرونباخ محاسبه شد. پس از جمع‌آوری نمونه مقدماتی (۳۰ عدد پرسشنامه) مقدار آلفای کرونباخ کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۶۶ بود که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی بالایی برخوردار است

در نهایت تجزیه و تحلیل داده‌های کمی (پرسشنامه) با استفاده از نرم افزار SPSS و تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از نرم افزار MaxQda انجام شد.

■ یافته‌های پژوهش

در این پژوهش ۲۱۹ پرسشنامه (نمونه‌اماری) مورد ارزیابی قرار گرفت. همانگونه که در جدول ۵ قابل مشاهده است ۳۷,۴ درصد از پاسخگویان مرد و ۶۲,۶ درصد از آنان را زنان تشکیل می‌دادند. همچنین از بین پاسخگویان، ۴۷ درصد دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، ۳۹/۷ درصد از دانشجو کارشناسی ارشد (که حداقل ۱۴ واحد گذرانده باشد) و ۱۳/۲ درصد از اساتید و اعضا هیئت علمی دانشگاه (که در مقطع کارشناسی ارشد تدریس داشته باشند) شرکت داشتند. از نظر دانشگاه، اکثر پاسخگویان از دانشگاه‌های علم و هنر یزد، هنر اسلامی تبریز و کاشان و تعداد کمتری از دانشگاه‌های هنر تهران و هنر اصفهان^۳ بودند.

۳. دو دانشگاه هنر تهران و هنر اصفهان در مقطع کارشناسی ارشد به صورت بدون گرایش (سرفصل مصوب ۱۳۹۲) پذیرش دانشجو دارند و به دلیل این که هنر تهران از سال ۱۳۹۲ و هنر اصفهان از سال ۱۳۹۴ پذیرش دانشجو داشتند جامعه آماری این دو دانشگاه نسبت به سایر دانشگاه‌ها کمتر است تعداد نمونه هم به همین نسبت کاهش یافته.

دوفصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران شماره ۳۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و انتخاب نوع آزمون‌های مربوطه، ابتدا باید به بررسی وضعیت نرمال بودن متغیرها پرداخته شده است. چرا که اگر متغیرها نرمال باشند می‌توان هم از آزمون‌های پارامتریک و هم از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده شود. اما چنانچه متغیرها نرمال نباشند، تنها باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد. از آنجایی که طیف گزینه‌های پرسشنامه رتبه‌ای (یا کیفی) است از آزمون دو جمله‌ای برای بررسی مولفه‌های هر بعد استفاده شده است. به منظور بررسی وضعیت موجود متغیرها از آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون یک نمونه‌ای و برای رتبه‌بندی زیر مولفه‌ها از

اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار گرفت: فرضیه صفر: زیر مولفه‌های ابعاد «ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد»، «زیر ساخت‌های آموزشی و فرهنگی»، «هدف» و «نیاز جامعه» بر ارزشیابی زمینه تاثیر معناداری ندارد. فرضیه مقابل: زیر مولفه‌های ابعاد «ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد»، «زیر ساخت‌های آموزشی و فرهنگی»، «هدف» و «نیاز جامعه» بر ارزشیابی زمینه تاثیر معناداری دارد. چنانچه سطح معناداری آزمون دو جمله‌ای کمتر از ۰/۰۵ باشد یعنی نسبت پاسخگویان به گزینه‌های ۱، ۲ و ۳ در حدود ۵۰ درصد نبوده

جدول شماره ۵ ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری بر حسب درصد

درصد فراوانی کل	گروه‌های مشارکت کننده در نمونه		جنسیت		دانشگاه
	دانشجویان	اساتید	مرد	زن	
۲۸,۳	۳۲٪	دانشجو	۴۳٪	مرد	هنر اسلامی تبریز
	۵۷٪	دانش آموخته	۵۷٪	زن	
	۱۱٪	اساتید			
۱۸,۷	۳۲٪	دانشجو	۲۹٪	مرد	کاشان
	۵۶٪	دانش آموخته	۷۱٪	زن	
	۱۲٪	اساتید			
۳۵,۲	۴۱٪	دانشجو	۳۹٪	مرد	علم و هنر یزد
	۴۹٪	دانش آموخته	۶۱٪	زن	
	۱۰٪	اساتید			
۱۱,۹	۵۰٪	دانشجو	۳۵٪	مرد	هنر تهران
	۲۷٪	دانش آموخته	۶۵٪	زن	
	۲۳٪	اساتید			
۵,۹	۶۹٪	دانشجو	۳۱٪	مرد	هنر اصفهان
	-	دانش آموخته	۶۹٪	زن	
	۳۱٪	اساتید			

آزمون فریدمن استفاده شده است. آزمون دو جمله‌ای برای طیف‌های دو سطحی استفاده می‌شود. از این رو گزینه‌های «خیلی کم، کم و متوسط» به عنوان سطح اول و گزینه‌های «زیاد و خیلی زیاد» به عنوان سطح دوم در نظر گرفته می‌شود. چنانچه بیش از ۵۰ درصد افراد به سطح دوم پاسخ داده باشند تاثیرگذاری آن مولفه در ارزشیابی زمینه مورد پذیر قرار می‌گیرد. فرضیه‌های آماری بصورت زیر در سطح

است. اگر بیشتر پاسخگویان به سطح دوم پاسخ داده باشند یعنی تاثیر گذاری مولفه زیاد بوده است. چنانچه سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد یعنی اتفاق نظر خاصی وجود ندارد و نسبت پاسخ‌ها به سطح اول (گزینه‌های ۱، ۲، ۳) و سطح دوم تقریباً (گزینه‌های ۴ و ۵) یکسان است. در ادامه، یافته‌های کمی و کیفی مربوط به هر سؤال (مؤلفه)، به تفکیک، آورده شده است.

• ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد فرش تا چه اندازه بوده است؟

در این بخش با پنج گویه ضمن بررسی ضرورت مقطع کارشناسی ارشد به رتبه بندی گرایش‌های موجود و میزان ضرورت آن پرداخته شد که در جدول شماره ۶ و ۷ نتایج توصیفی و تحلیلی آن قابل مشاهده است.

جدول شماره ۶ نتایج توصیفی مولفه ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	وضعیت	Sig	آماره شاپیرو-ویلکس
ضرورت راه اندازی مقطع	۳/۱۷	۰/۹۲	غیر نرمال	۰/۰۰۱	۰/۹۳۷

یافته‌ها در جدول فوق نشان می‌دهد در

سطح اطمینان ۹۵ درصد بیش از ۵۰ درصد افراد بر عدم ضرورت راه اندازی دوره کارشناسی ارشد گرایش مواد اولیه و رنگرزی و طراحی رشته فرش دست‌باف اتفاق نظر داشتند و در مورد سایر گرایش‌ها اتفاق نظر خاصی وجود نداشت. با این حال به صورت کلی در خصوص راه‌اندازی مقطع کارشناسی ارشد فرش نیز با توجه به این که فراوانی گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد بیش از سه گزینه خیلی کم، کم و متوسط است اما چون سطح معناداری آزمون بیشتر از ۰/۰۵ است اتفاق نظر خاصی وجود ندارد.

نتایج حاصل از مصاحبه با بازار کار فرش شامل مسئولین دولتی و خبرگان بازار در خصوص ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد فرش در جدول شماره ۸ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۷ آزمون دو جمله‌ای (زیر مولفه‌های ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد)

مولفه‌ها	سطح	فراوانی	نسبت فراوانی	نسبت آزمون شده	سطح معناداری	نتیجه
راه اندازی دوره کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت داشته است.	گزینه های ۱،۲،۳	۱۰۵	۰/۴۸	۰/۵	۰/۵۸۹	معنی دار نیست اتفاق نظر خاصی وجود ندارد
	گزینه های ۴ و ۵	۱۱۴	۰/۵۲			
	مجموع	۲۱۹	۱			
راه اندازی گرایش طراحی کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت داشته است.	گزینه های ۱،۲،۳	۱۵۴	۰/۷	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی دار است ۷۰ درصد افراد معتقدند راه اندازی گرایش طراحی کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت نداشته است.
	گزینه های ۴ و ۵	۶۵	۰/۳			
	مجموع	۲۱۹	۱			
راه اندازی گرایش مواد اولیه و رنگرزی کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت داشته است.	گزینه های ۱،۲،۳	۱۳۵	۰/۶۲	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی دار است ۶۲ درصد افراد معتقدند راه اندازی گرایش مواد اولیه و رنگرزی کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت نداشته است.
	گزینه های ۴ و ۵	۸۴	۰/۳۸			
	مجموع	۲۱۹	۱			
راه اندازی گرایش مدیریت کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت داشته است.	گزینه های ۱،۲،۳	۱۰۹	۰/۵	۰/۵	۱	معنی دار نیست اتفاق نظر خاصی وجود ندارد
	گزینه های ۴ و ۵	۱۱۰	۰/۵			
	مجموع	۲۱۹	۱			
راه اندازی گرایش پژوهش (بدون گرایش) کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف ضرورت داشته است.	گزینه های ۱،۲،۳	۱۲۱	۰/۵۵	۰/۵	۰/۱۳۷	معنی دار نیست اتفاق نظر خاصی وجود ندارد
	گزینه های ۴ و ۵	۹۸	۰/۴۵			
	مجموع	۲۱۹	۱			

کلام

دوفصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران شماره ۳۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

۱۵

جدول شماره ۸ نتایج حاصل از مصاحبه با بازار کار فرش در خصوص ضرورت ایجاد مقطع کارشناسی ارشد فرش

درصد	فراوانی	ضرورت تحصیلات تکمیلی فرش در دانشگاه‌ها به صورت کلی و گرایش‌های آن
۹	۲	تحصیلات تکمیلی فرش در حرفه طراحی و نقاشی
۲۶	۶	تحصیلات تکمیلی فرش در حرفه مواد اولیه و رنگرزی
۵۶	۱۳	تحصیلات تکمیلی فرش در حرفه مدیریت
۱۷	۴	تحصیلات تکمیلی فرش با تمرکز در حوزه پژوهش و انجام تحقیقات
۳۰	۷	ضرورت وجود تحصیلات تکمیلی در رشته فرش

نتایج تحلیل مصاحبه با مسئولان و خبرگان بازار فرش نشان می‌دهد که به صورت کلی زیاد موافق وجود تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد) در رشته فرش نیستند و وجود تحصیلات تکمیلی به توانمندتر شدن آن‌ها برای تولید یا حضور تخصصی در بازار تولید فرش موثر نیست. با این حال با توضیح این که اگر این مقطع وجود داشته باشد کدام حرفه مناسب‌تر است و در بازار کار راهگشا است بیش از ۵۰٪ پاسخ دهندگان اشاره داشتند حرفه مدیریت تولید (کارگردانی هنری و فنی) در حوزه فرش دستباف نیاز به دانش در سطح تحصیلات تکمیلی دارد و در رتبه بعدی با ۲۶٪ اعتقاد داشتند حرفه مرتبط با مواد اولیه و رنگرزی نیز در این مقطع می‌تواند مفید و موثر باشد.

مقطع کارشناسی ارشد فرش اساساً برای پاسخ به نیاز بازار کار حرفه‌ای ایجاد نشده و بر اساس یک نیاز دانشگاهی به مدرس آکادمیک بوده که در همین سطح مفید است (پاسخ دهنده کد ۳ و ۱۸). برای بخش‌های مهارتی مثل طراحی وجود مقطع کارشناسی کفایت می‌کند و بهتر است اگر می‌خواهند به فرش در این حوزه کمک کنند روی مشکلات همان دوره کارشناسی تمرکز کنند (پاسخ دهنده کد ۷). تحصیلات تکمیلی یعنی پژوهش و تحقیق که تاکنون این تحقیقات بر اساس نیاز بازار نبوده و مادامی که اینچنین باشد وجود آن ضرورتی ندارد (پاسخ دهنده کد ۲۰). دانشگاه و بازار ارتباط عملیاتی ندارند چه در سطح تحصیلات پایه و چه تحصیلات تکمیلی و وقتی این اتفاق رخ نداده ارتقا سطح تحصیل در بازار هیچ تاثیری

ندارد (پاسخ دهنده کد ۱۲). دانشگاه باید از حوزه مدرک خارج شود برای من مهم نیست شما چه مدرکی دارید و چه خواندید این که آیا توانایی حل مشکل من را دارید مهم است (پاسخ دهنده کد ۹).

• تا چه اندازه زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی برای راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد رشته فرش مهیا بوده است؟

برای پاسخ به این سوال به سه گویه انجام تحقیقات میدانی، بستر فرهنگی بازار کار و ارتباط گروه برنامه‌ریزی با بازار نمونه‌اماری پاسخ دادند که نتایج توصیفی و تحلیلی آن در جداول شماره ۸ و ۹ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۹ نتایج توصیفی مولفه زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	وضعیت	Sig	آماره شاپیرو-ویلکس
زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی	۱/۷۲	۰/۶۸	غیر نرمال	۰/۰۰۱	۰/۸۶۸

یافته‌های آزمون دو جمله‌ای در جدول فوق نشان می‌دهد زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی برای راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد رشته فرش به شکل ضعیفی ارزیابی و هر سه گویه با بیش از ۹۷ درصد اعتقاد داشتند زیرساخت‌های موجود برای راه اندازی این مقطع خیل کم، کم و متوسط بوده است.

در تحلیل نظر مصاحبه‌شوندگان (جدول ۱۱) ۱۰۰٪ خبرگان و مسئولان اعتقاد داشتند که برای تحصیلات تکمیلی بازار و جریان شکل‌گیری آن نقشی نداشته است. ولی ۳۹٪ اعتقاد دارند بازار از علمی و دانشگاهی شدن فرش استقبال می‌کند مشروط بر این که خروجی آن مطابق با نیازهای روز بازار باشد. و نهایتاً ۸۷٪ اعتقاد دارند که مقطع ارشد فرش بر اساس تغییرات بازار نیست و در تداوم همان تحصیلات پایه شکل گرفته و برنامه‌ریزی شده دانشگاه و بازار به صورت جزیره‌ای عمل می‌کنند و این نه در فرش در کل صنعت ما مشاهده می‌شود.

جدول شماره ۱۰ آزمون دو جمله‌ای (زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی)

نتیجه	سطح معناداری	نسبت آزمون شده	نسبت فراوانی	فراوانی	سطح	مولفه‌ها
معنی دار است ۹۷ درصد افراد معتقدند تحقیقات میدانی انجام شده برای راه اندازی این دوره کمتر از حد متوسط بوده است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۹۷	۲۱۲	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۰۳	۷	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۱۰۰ درصد افراد معتقدند بستر فرهنگی بازار کار مرتبط با دانش‌آموختگان متوسط منظور شده است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۱	۲۱۹	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰	۰	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۹۹ درصد افراد معتقدند گروه ریزی به طور منظم به بررسی نیازهای علمی و مهارتی روز بازار پرداخته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۹۹	۲۱۷	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۰۱	۲	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع

جدول شماره ۱۱ نتایج حاصل از مصاحبه با بازار کار فرش در خصوص زیرساخت‌های تعامل بازار و دانشگاه

درصد	فراوانی	چقدر بازار کار فرش با دانشگاهیان (دانشجو و اعضا هیئت علمی) برای ارشد فرش تعامل موثر داشتند
۰	۰	برای تدوین و راه اندازی تحصیلات تکمیلی فرش نظر خبرگان بازار لحاظ شده
۳۹	۹	بازار کار از علمی و دانشگاهی شدن فرش در سطح تحصیلات تکمیلی استقبال می‌کند
۱۳	۳	دانشگاهیان برای تحصیلات تکمیلی فرش به تغییرات بازار توجه کردند

نتیجه این است که خروجی آن‌ها در هر مقطعی هم که باشد به درد ما نمی‌خورد (پاسخ دهنده کد ۸). دانشگاه نیازهای خود را دیده و برای همان برنامه ریزی کرده پس اصلا نیازی نداشته با بازار برای این موارد تعامل داشته باشد (پاسخ دهنده کد ۳). بازار امروز با بازار ۳۰ سال پیش به اندازه ۱۰۰ سال متفاوت است اما دانشجوها و دانش‌آموخته‌ها هنوز در بیان الفبا فرش مشکل دارند هر مدرکی هم که داشته باشند و قطعاً اگر به تغییرات روز مسلط باشند ما برای جذب آن‌ها فرش قرمز پهن می‌کنیم (پاسخ دهنده کد ۱۴). در دانشگاه تا وقتی یک استاد کار که ۴۰ سال در فرش زحمت کشیده را هنوز با مدرک می‌سنجند امکان تعامل موثر وجود ندارد (پاسخ دهنده کد ۹). بازار فرش

فرهنگ خاص خود را دارد و بیشتر دانش‌آموخته‌ها خانم‌ها هستند و کار برای آن‌ها در این بازار مشکل است باید آن‌ها برای حضور در این بازار قوی باشند و برای آن برنامه ریزی کنند (پاسخ دهنده کد ۱۹).

• تا چه اندازه اهداف مقطع کارشناسی ارشد فرش

دستباف به درستی تدوین شده است؟

در این بخش با توجه به اهداف دوره کارشناسی ارشد که در دو سرفصل مصوب و در حال اجرا ۱۳۸۹ و ۱۳۹۱ درج شده و معرفی و تبیین آن‌ها برای پاسخ دهندگان نتایج زیر در سه گویه تناسب اهداف با نیاز جامعه، تناسب اهداف با تغییرات جامعه و تناسب اهداف با توانایی‌های داوطلبان و خواسته‌های آن‌ها حاصل شد که در جداول شماره ۱۰ و ۱۱ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۱۲ نتایج توصیفی مولفه اهداف

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	وضعیت	Sig	آماره شاپیرو-ویلکس
هدف	۲/۰۲	۰/۷۵	غیر نرمال	۰/۰۰۱	۰/۹۳۹

یافته‌ها آزمون دو جمله‌ای در جدول فوق نشان می‌دهد در مورد «توجه به نیازهای جامعه فرش و ذینفعان در طراحی اهداف برنامه»، «همسویی

جدول شماره ۱۳ آزمون دو جمله‌ای (زیر مولفه های اهداف)

مؤلفه ها	سطح	فراوانی	نسبت فراوانی	نسبت آزمون شده	سطح معناداری	نتیجه
در طراحی اهداف برنامه به نیازهای جامعه فرش ایران و امکانات ذینفعان توجه شده است.	گزینه های ۱،۲،۳	۳ =>	۲۱۱	۰/۹۶	۰/۰۰۱	معنی دار است ۹۶ درصد افراد معتقدند در طراحی اهداف برنامه به نیازهای جامعه فرش ایران و امکانات ذینفعان توجه کافی نشده است.
	گزینه های ۴ و ۵	۳ <	۸	۰/۰۴		
	مجموع		۲۱۹	۱		
اهداف و برنامه های دوره با تغییرات جامعه مصرف کننده فرش دست‌باف همسو است	گزینه های ۱،۲،۳	۳ =>	۲۱۵	۰/۹۸	۰/۰۰۱	معنی دار است ۹۸ درصد افراد معتقدند اهداف و برنامه های دوره با تغییرات جامعه مصرف کننده فرش دست‌باف به حد کافی همسو نبوده است.
	گزینه های ۴ و ۵	۳ <	۴	۰/۰۲		
	مجموع		۲۱۹	۱		
اهداف با توجه به توانایی های داوطلبان ورود به دانشگاه و خواسته آنها تدوین شده است	گزینه های ۱،۲،۳	۳ =>	۲۰۶	۰/۹۴	۰/۰۰۱	معنی دار است ۹۴ درصد افراد معتقدند اهداف با توجه به توانایی های داوطلبان ورود به دانشگاه و خواسته آنها به حد کافی تدوین نشده است
	گزینه های ۴ و ۵	۳ <	۱۳	۰/۰۶		
	مجموع		۲۱۹	۱		

اهداف و برنامه های دوره با تغییرات جامعه مصرف کننده فرش دست‌باف و «توجه به توانایی های داوطلبان ورود به دانشگاه و خواسته آنها در تدوین اهداف» کاملاً معنی دار و بیش از ۹۴ درصد پاسخ دهندگان اعتقاد دارند که توجه به تناسب اهداف دوره با نیاز و تغییرات جامعه و داوطلبان ورود به این دوره به حد کافی همسو نبوده و با گزینه های خیلی کم، کم و متوسط پاسخ داده اند.

جدول شماره ۱۴ نتایج حاصل از مصاحبه با بازار کار فرش در خصوص ارزیابی اهداف مقطع کارشناسی ارشد فرش

اهداف بیان شده در مقطع کارشناسی ارشد فرش چقدر درست و مطابق با نیاز بازار تدوین شده اند	فراوانی	درصد
طراحی اهداف مطابق با نیازهای جامعه فرش است	۵	۲۲
طراحی اهداف آینده نگر و بر مبنای تغییرات جامعه مصرف کننده فرش است	۳	۱۳
اهداف، واقعی طراحی شده و تحقق این اهداف در دوره کارشناسی ارشد ممکن است	۴	۱۷

تحلیل نظرات مصاحبه شوندگان پس از توضیح دقیق و بند به بند اهداف و راهبردهای مقطع کارشناسی ارشد فرش برای آنها به شرح جدول ۱۴ است. نتایج این جدول نشان می دهد مسئولان و خبرگان بازار کار بیش از ۷۰٪ اهداف طراحی شده

را مناسب نمی دانند. آنها اعتقاد دارند این اهداف باید بازنگری شده و مصداق روشن و عینی در بازار کار داشته باشند و موارد عنوان شده کلی گویی است که مشکلی از مشکلات آنان حل نمی کند. هدف‌هایی که اینجا نوشته را من متوجه نمی شوم، بد نیستند ولی کلی گویی است. هدف‌ها باید صریح و شفاف باشند (پاسخ دهنده کد ۱). علاقه، علاقه و علاقه! من دانشجویانی را دیده ام که برای مدرک فوق لیسانس فرش درس می خوانند و از دیدن یک تابلو فرش ضعیف هم ذوق زده می شدند من نمی دانم اینها چطور فرش را می شناسند (پاسخ دهنده کد ۴). من در بازار امروز میدانم که اگر از اینترنت و تجارت روز چیزهایی که از قبل پدرم میدانست را فقط بدانم به مشکل می خورم دانش روز دانشگاهی در فرش باید روی این مسائل جدید هدف گذاری کند نه چیزهایی که سال‌هاست تغییری نکرده (پاسخ دهنده کد ۱۶).

• با توجه به اهداف دوره کارشناسی ارشد رشته فرش دست‌باف، جامعه (ودانشگاه) به دانش‌آموختگان این دوره در چه حوزه‌هایی نیاز دارد؟ در این بخش با توجه به ظرفیت‌های مقطع کارشناسی ارشد و بازارهای موجود در هنر-صنعت

جدول شماره ۱۶ آزمون دو جمله ای (زیر مولفه های نیاز جامعه)

نتیجه	سطح معناداری	نسبت آزمون شده	نسبت فراوانی	فراوانی	سطح	مولفه ها
معنی دار است ۸۰ درصد افراد معتقدند پژوهشگر برای انجام پژوهش های مبتنی بر نیازهای جامعه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۲	۴۴	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۸	۱۷۵	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۶۵ درصد افراد معتقدند رشته فرش دستباف در کلیه مقاطع و گرایش ها ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۳۵	۷۷	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۶۵	۱۴۲	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۷۸ درصد افراد معتقدند راه اندازی گرایش مواد اولیه و رنگرزی کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۲۲	۴۸	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۷۸	۱۷۱	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۶۰ درصد افراد معتقدند طراح و نقاش ماهر در حوزه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۴	۰/۵	۰/۴	۸۸	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۶	۱۳۱	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۷۱ درصد افراد معتقدند مدیر تولید و بازرگانی در حوزه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۲۹	۶۴	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۷۱	۱۵۵	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار نیست اتفاق نظر خاصی وجود ندارد	۰/۱۷۶	۰/۵	۰/۵۵	۱۲۰	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۴۵	۹۹	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۶۲ درصد افراد معتقدند رنگرز ماهر طبیعی و شیمیایی در حوزه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۳۸	۸۴	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۶۲	۱۳۵	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۵۸ درصد افراد معتقدند متخصص مواد اولیه مورد نیاز در حوزه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۱۵	۰/۵	۰/۴۲	۹۱	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۵۸	۱۲۸	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۷۱ درصد افراد معتقدند هنرمند و نظریه پرداز هنری در حوزه فرش دستباف ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۲۹	۶۳	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۷۱	۱۵۶	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع
معنی دار است ۸۲ درصد افراد معتقدند تحقیق و پژوهش در حوزه فرش دستباف و تالیف منابع علمی و آموزشی مورد نیاز ضرورت داشته است.	۰/۰۰۱	۰/۵	۰/۱۸	۳۹	۳ =>	گزینه های ۱،۲،۳
			۰/۸۲	۱۸۰	۳ <	گزینه های ۴ و ۵
			۱	۲۱۹		مجموع

فرش دستیاف ۱۰ حرفه و مهارت تخصصی مورد نیاز جامعه استخراج شد که نتایج آن در جدول شماره ۱۲ و ۱۳ قابل مشاهده است.

جدول شماره ۱۵ نتایج توصیفی مولفه نیازهای جامعه

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	وضعیت	Sig	آماره شاپیرو-ویلکس
نیاز جامعه	۳/۹۱	۰/۷۹	غیر نرمال	۰/۰۰۱	۰/۹۳۰

یافته ها در جدول فوق نشان می دهد در سطح اطمینان ۹۵ درصد بیش از ۵۰ درصد افراد بر ضرورت نیازهای جامعه اتفاق نظر داشتند (اکثریت به گزینه های زیاد و خیلی زیاد پاسخ داده اند و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است). فقط در مورد زیر مولفه « بافنده و مرمت کار ماهر در حوزه فرش دست باف » اتفاق نظر خاصی وجود نداشت (سطح معناداری آزمون بیشتر از ۰/۰۵ است).

نتایج حاصل از انجام مصاحبه ها در خصوص نیاز بازار که مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد فرش به آن می تواند پاسخ دهد یا باید به شکلی برنامه ریزی شود که به آن پاسخ دهد در جدول ۱۷ نشان داده شده.

جدول شماره ۱۷ نتایج حاصل از مصاحبه با بازار کار فرش در خصوص نیازهای بازار

نیازها	فراوانی	درصد
پژوهشگر و محقق و مدرس	۷	۳۰
کارآفرین	۲۳	۱۰۰
مدیر تولید و بازرگانی و فروش	۲۳	۱۰۰
متخصص مواد اولیه و رنگرز	۱۴	۶۱
کارگردان هنری	۱۸	۷۸
طراح و نقاش مدرن و حرفه ای	۲۰	۸۷
متخصص بافت و مرمت فرش	۵	۲۱

نتایج تحلیل نشان می دهد کارآفرین، مدیر تولید و بازرگانی و فروش با ۱۰۰٪ نظرات مهمترین نیاز بازار کار است که مقطع کارشناسی ارشد باید بتواند به آن پاسخ دهد. طراح و نقاش مدرن و حرفه ای و کارگردان هنری تولید محصولات فرش در رده های بعدی اهمیت هستند. همچنین با ۶۱٪ نظر پاسخ دهندگان متخصص مواد اولیه و رنگرز نیز از نیازهای اصلی بازار کار است. خبرگان و مسئولان بازار فرش پژوهشگر، محقق و مدرس فرش و متخصص بافت و مرمت فرش را در

اولویت های نیاز بازار ندانسته اند. نیاز بازار امروز، دانش صرفا فرشی نیست. دانشگاه باید به سمت حوزه های بین رشته ای برود و نیروی متخصص آن را تربیت کند (پاسخ دهنده کد ۱۷). شما به نمایشگاه های خارجی بروید کلا سلیقه خارجی تغییر کرده ما امروز نیاز داریم طراحان مدرن و با شناخت از حوزه های دیگر هنرهای تجسمی داشته باشیم. امروز دیگر نمی شود فقط لچک و ترنج شاه عباسی کشید و بازار را در اختیار داشت (پاسخ دهنده کد ۲). در دوره های گذشته ما افرادی داشتیم که به نوعی کارگردان هنری فرش بودند. آن ها محصولاتی را تولید می کردند که یگانه شدند امروز اگر دانشگاه نتواند چنین خروجی داشته باشد دکترا هم داشته باشد به درد نمی خورد. ما در همه حوزه ها از قبل هم بدون دانشگاه نیروهای مهارتی داشتیم و داریم در این خصوص ضعف نداریم. آنچه امروز با توجه به تغییرات بازار نیاز است و دانشگاه در تحصیلات تکمیلی باید به آن پردازد همین کارگردان هنری است (پاسخ دهنده کد ۳).

• بررسی وضعیت متغیرهای پژوهش

در قسمت های قبلی مولفه های هر بعد بصورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفت. در این بخش وضعیت هر متغیر بصورت کلی بر اساس آزمون ویلکاکسون یک نمونه ای تحلیل می شود. نتایج حاصل از آزمون ویلکاکسون یک نمونه ای در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۴ نتایج آزمون ویلکاکسون یک نمونه ای

متغیر	میان	آماره ویلکاکسون	سطح معناداری	وضعیت
ضرورت راه اندازی مقطع	۴/۱	۲/۳۶	۰/۰۰۱	معنادار است بیشتر از حد متوسط است
زیرساخت های آموزشی و فرهنگی	۱/۳۳	-۱۲/۱۸	۰/۰۰۱	معنادار است کمتر از حد متوسط است
هدف	۲	-۱۱/۴۹	۰/۰۰۱	معنادار است کمتر از حد متوسط است
نیاز جامعه	۴/۱	۱۱/۱۵	۰/۰۰۱	معنادار است بیشتر از حد متوسط است

یافته‌ها در جدول فوق نشان می‌دهد که سطح معناداری آماره ویلکاکسون در چهار متغیر کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد میانه هر چهار متغیر از حد متوسط (۳) تفاوت معناداری دارند. نتایج نشان می‌دهد میانه متغیرهای « ضرورت راه اندازی مقطع » و « نیاز جامعه » بیشتر از حد متوسط (۳) و میانه متغیرهای « زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی » و « هدف » کمتر از حد متوسط است. به عبارت دیگر اکثر پاسخگویان معتقدند راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد فرش و نیاز جامعه از ضرورت و اهمیت بیشتری برخوردار هستند.

• رتبه بندی مولفه‌ها به کمک آزمون فریدمن

در این بخش به کمک آزمون فریدمن زیرمولفه‌ها در هر بعد رتبه بندی می‌شود که نتایج حاصل از آن در جدول زیر آمده است. مطابق یافته در جدول فوق خلاصه نتایج به شرح زیر است:

در بعد ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد، نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که گرایش‌های « پژوهش »، « مدیریت » و « مواد اولیه » به ترتیب با میانگین رتبه ۳/۳۵، ۳/۳۲ و ۲/۶۶ از اولویت بالاتری برخوردار هستند و گرایش طراحی با میانگین رتبه ۲/۲۶ از کمترین اهمیت برخوردار است.

در بعد زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی، نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که زیر مولفه‌های « تحقیقات میدانی انجام شده »، « برنامه ریزی منظم جهت بررسی نیازهای علمی و مهارتی روز بازار » و « بستر فرهنگی بازار کار مرتبط با دانش‌آموختگان » به ترتیب با میانگین رتبه ۲/۲۹، ۱/۸۹ و ۱/۸۲ در رتبه اول تا سوم قرار گرفته‌اند.

در بعد هدف، نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که زیر مولفه‌های « توجه به توانایی‌های داوطلبان ورود به دانشگاه و خواسته آن‌ها »، « همسو بودن اهداف و برنامه‌های دوره با تغییرات جامعه مصرف کننده فرش دست‌باف » و « توجه به نیازهای جامعه فرش ایران و امکانات ذینفعان در تدوین اهداف برنامه » به ترتیب با میانگین رتبه ۲/۱۷، ۱/۹۴ و ۱/۸۹ در رتبه اول تا سوم قرار

گرفته‌اند.

در بعد نیاز جامعه، نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که زیر مولفه‌های « تحقیق و پژوهش در حوزه فرش دست‌باف و تالیف منابع علمی و آموزشی مورد نیاز»، « کارآفرین در حوزه‌های مرتبط با رشته فرش دست‌باف » و « انجام پژوهش‌های مبتنی بر نیازهای جامعه فرش دست‌باف » به ترتیب با میانگین رتبه ۶/۵۸، ۶/۳۸ و ۶/۳۱ در رتبه اول تا سوم قرار گرفته‌اند. زیر مولفه « بافنده و مرمت کار ماهر در حوزه فرش دست‌باف » با میانگین رتبه ۳/۹۶ در رتبه آخر قرار گرفته است.

■ بحث

مقطع کارشناسی ارشد فرش پس از تصویب در اسفند ۱۳۸۹ تا کنون ۶ دوره پذیرش دانشجوی داشته و در ۵ دانشگاه ارائه می‌شود. در حال حاضر در شرایط زمانی مناسبی است که بازنگری در شرح برنامه درسی آن صورت بگیرد. این تحقیق بر مبنای الگوی ارزشیابی سیپ برای ارائه راهکار مناسب به تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان این حوزه انجام شده و روی یکی از عناصر مهم الگوی سیپ یعنی ارزشیابی زمینه تمرکز دارد.

با مطالعه پیشینه و تاریخچه موضوع تحقیق (آموزش عالی فرش) که در جدول شماره ۱ و ۲ به آن اشاره شد تحقیقات انجام شده غالباً بر اساس توصیف وضع موجود بوده و در آن‌ها از اصول ارزشیابی شناخته شده در علوم تربیتی و برنامه درسی بهره نبرده‌اند که این تحقیق از این حیث در نوع خود ویژه است.

نتایج این تحقیق در ارزشیابی زمینه‌های شکل‌گیری مقطع کارشناسی ارشد فرش در ۴ بعد ضرورت، زیرساخت، هدف و نیاز نشان می‌دهد تحقیقات تصمیم‌گیرندگان و برنامه‌ریزان آموزشی در بازنگری این مقطع تحصیلی در بعد زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی و تعریف اهداف کمتر از حد متوسط بوده و باید بازنگری کامل و دقیقی در این متغیرها داشته باشند. همچنین نتایج بخش کیفی تحقیق نشان می‌دهد برای این منظور باید با عوامل موثر و تاثیر گذار در بازار فرش و مسئولین دولتی و خصوصی این بازار برای تبیین بهتر اهداف در تعاملی عملیاتی باشند و برای

جدول ۱۵ نتایج رتبه بندی آزمون فریدمن

سطح معناداری	آماره	رتبه بندی	میانگین رتبه	زیر مولفه ها	ابعاد اصلی
۰/۰۰۱	۱۳۱	۱	۳,۴۱	راه اندازی دوره کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	ضرورت راه اندازی مقطع کارشناسی ارشد
		۵	۲,۲۶	راه اندازی گرایش طراحی کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	
		۴	۲,۶۶	راه اندازی گرایش مواد اولیه و رنگرزی کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	
		۳	۳,۳۲	راه اندازی گرایش مدیریت کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	
		۲	۳,۳۵	راه اندازی گرایش پژوهش (بدون گرایش) کارشناسی ارشد رشته فرش دستباف ضرورت داشته است.	
۰/۰۰۱	۶۳	۱	۲,۲۹	تحقیقات میدانی انجام شده برای راه اندازی این دوره کافی بوده است.	زیرساخت های آموزشی و فرهنگی
		۳	۱,۸۲	بستر فرهنگی بازار کار مرتبط با دانش آموختگان منظور شده است.	
		۲	۱,۸۹	گروه برنامه ریزی به طور منظم به بررسی نیازهای علمی و مهارتی روز بازار پرداخته است.	
۰/۰۰۱	۱۹	۳	۱,۸۹	در طراحی اهداف برنامه به نیازهای جامعه فرش ایران و امکانات ذینفعان توجه شده است.	هدف
		۲	۱,۹۴	اهداف و برنامه های دوره با تغییرات جامعه مصرف کننده فرش دستباف همسو است.	
		۱	۲,۱۷	اهداف با توجه به توانایی های داوطلبان ورود به دانشگاه و خواسته آن ها تدوین شده است	
۰/۰۰۱	۲۱۷	۳	۶,۳۱	پژوهشگر برای انجام پژوهش های مبتنی بر نیازهای جامعه فرش دستباف	نیاز جامعه
		۶	۵,۳۹	مدرس دروس تخصصی رشته فرش دستباف در کلیه مقاطع و گرایش ها	
		۲	۶,۳۸	کارآفرین در حوزه های مرتبط با رشته فرش دستباف	
		۸	۴,۹۴	طراح و نقاش ماهر در حوزه فرش دستباف	
		۵	۵,۷۹	مدیر تولید و بازرگانی در حوزه فرش دستباف	
		۱۰	۳,۹۶	بافنده و مرمت کار ماهر در حوزه فرش دستباف	
		۷	۴,۹۷	رنگرز ماهر طبیعی و شیمیایی در حوزه فرش دستباف	
		۹	۴,۸۹	متخصص مواد اولیه مورد نیاز در حوزه فرش دستباف	
		۴	۵,۸	هنرمند و نظریه پرداز هنری در حوزه فرش دستباف	
		۱	۶,۵۸	تحقیق و پژوهش در حوزه فرش دستباف و تألیف منابع علمی و آموزشی مورد نیاز	

سازمان‌دهی و تبیین نظرات این بخش از جامعه فرش ضروری است از متخصصان طراحی، برنامه ریزی، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی بهره گرفته شود.

در بعد ضرورت مقطع کارشناسی ارشد فرش با توجه به تحلیل آماری آزمون دوجمله‌ای در ارائه مقطع اتفاق نظر خاصی وجود ندارد اما در تحلیل نتایج آزمون ویلکاکسون یک نمونه‌ای ضرورت آن تایید می‌شود. این آمار کمی نشان می‌دهد که در شرایط فعلی حتی در بین اهالی دانشگاه اتفاق نظر قاطعی بر ضرورت ایجاد مقطع کارشناسی ارشد وجود ندارد و ضروری است ضمن بازنگری جامع در اهداف به شکل بهتری مخصوصاً برای دانشجویان و دانش‌آموختگان دلایل ذاتی تحصیلات تکمیلی و نقش دانشجو در آن مشخص شود. در تحلیل کیفی نیز با توجه به وضعیت موجود ضرورت وجود این مقطع تایید نمی‌شود که ضروری است تصمیم گیرندگان در این مورد و گرایش‌های آن بازنگری جدی داشته و در توسعه مقطع در دانشگاه‌ها با احتیاط بیشتری عمل نمایند. به عبارتی برای بازار کار این هنر-صنعت کارکردهای این مقطع و مزیت‌ها و توانایی‌های خروجی‌های مقطع کارشناسی ارشد فرش نسبت به مقطع کارشناسی آن روشن نیست و دلیل آن را برای توسعه درک نمی‌کنند. هرچند بخش عمده خروجی تحصیلات تکمیلی در آموزش عالی لزوماً به تأثیر مستقیم بر بازار کار نمی‌انجامد اما ضروری است تأثیر پژوهشی و آموزشی و نحوه ارتباط آن با بازار کار بازنگری شود.

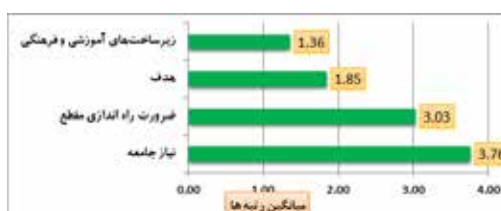
در بعد نیازهای جامعه تخصصی فرش دستباف نتایج تحلیل‌های کمی نشان می‌دهد نیازهای متنوعی در هنر-صنعت فرش دستباف وجود دارد که از نظر دانشگاهیان مهمترین و با اولویت‌ترین آن‌ها در مقطع کارشناسی ارشد فرش محقق، پژوهشگر و تالیف منابع علمی مورد نیاز است. در رتبه‌های بعدی کارآفرین، کارشناس و نظریه پرداز هنری است. همچنین نیازهایی مانند بافنده و مرمت کار ماهر، متخصص مواد اولیه و طراح و نقاش در رتبه‌هایی پایینی نیازهای بازار فرش هستند که می‌بایست مقطع کارشناسی ارشد به آن‌ها پاسخ دهد. به عبارتی جامعه دانشگاهی فرش معتقدند

مقطع کارشناسی ارشد فرش در بستری باید شکل بگیرد که نیازهای پژوهشی و آموزشی را در درجه نخست پوشش دهد و در درجه بعدی به کارگردان و مدیرانی برای هدایت دانش و مهارت‌هایی باشد که دانشجو در مقاطع پایه کسب کرده و تأکید بر نگرش و نوع بهره برداری از مهارت‌ها و دانش پایه در خدمت بازار کار است. در عین حال بخش‌های مهارتی مثل طراحی، بافت و مرمت، رنگرزی که در مقطع کارشناسی به صورت کامل به آن‌ها پرداخته شده از دید این گروه ضرورتی بر ارائه در مقطع کارشناسی ارشد به صورت افزایش مهارت ندارد. در نتایج کیفی تحقیق که در مصاحبه با خبرگان بازار فرش و مسئولین انجام شد بر نیاز کارگردان هنری و کارآفرین در حوزه فرش تأکید ۱۰۰٪ شده و نیاز به طراح و نقاش مدرن نیز در ردیف نیازهای تأکید شده است؛ اما بر نیازهایی همچون بافت و مرمت و پژوهشگر تأکید زیادی نشده و آن را در اولویت‌های جامعه فرش نمی‌دانند. نتایج تحلیل کیفی بیانگر آن است که اولاً بازار کار فرش در جست و جوی نیروهای مهارتی که در واحدهای تولیدی و بازرگانی موجود مشغول به فعالیت شوند نیست. در اصل با توجه به کوچک شدن بازار تولید و تجارت فرش در دهه‌های گذشته نیروی انسانی تحصیل کرده آن هم در سطح تحصیلات تکمیلی به امید تأمین نیروی کار نباید تربیت و وارد بازار شود بلکه خود باید ضمن داشتن مهارت کافی ایده نو برای کار و تولید داشته باشد و خود کارآفرین باشد چون در وضعیت فعلی حتی واحدهای موفق تولیدی و بازرگانی گذشته نیز تعدیل نیرو داشتند. ثانیاً برای بازار کار هنوز نقش پژوهش و آموزش در رشد و توسعه هنر-صنعت فرش دستباف و ظرفیت‌هایی که در تحصیلات تکمیلی برای این مورد تعریف شده مشخص نیست و آن‌ها بر خلاف قشر دانشگاهی اعتقادی به این نیاز جامعه ندارند.

به نظر می‌رسد اختلاف اولویت‌های پژوهشی و آموزشی بین دو قشر دانشگاهی و بازار کار به دلیل کاربردی نبودن تحقیقات دانشگاهی برای بازار کار در وضع موجود است که چنانچه به سایر مولفه‌ها توجه شود این اختلاف نظر در اولویت‌های نیاز جامعه می‌تواند برطرف شود.

در نمودار شماره ۲ میانگین رتبه‌های مولفه‌های اصلی پژوهش در بخش کمی قابل مشاهده است. یافته‌ها نشان می‌دهد نیازهای جامعه فرش در شرایط فعلی متنوع هستند اما لزوماً مقطع کارشناسی ارشد با وضعیت موجود نمی‌تواند یا نتوانسته به آن جامعه عمل بپوشاند لذا ضرورت بازنگری این مقطع را دو چندان می‌کند. از طرفی عمده مشکل در توجه به زیرساخت‌های فرهنگی و آموزشی در طرح و برنامه ریزی درسی این مقطع و تعریف واقعی اهداف مطابق با توانایی‌ها، ظرفیت‌ها و نیازهای جامعه بیان شده است.

نمودار شماره ۲ رتبه بندی مولفه های اصلی پژوهش

نتیجه‌گیری

از مجموع برآیند تحلیل‌های کمی و کیفی از داده‌های تحقیق، به نظر می‌رسد مقطع کارشناسی ارشد فرش در بعد زمینه نیاز به یک بازنگری جدی در مولفه‌های زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی و اهداف دارد (نتایج تحلیل‌های آماری و کیفی سوال دوم و سوم تحقیق). نتایج تحقیق نشان می‌دهد زمینه شکل‌گیری این مقطع در آموزش عالی کمتر بر اساس تعامل‌های هدفمند با بازار کار و نیازسنجی علمی بوده است (نتایج تحلیل‌های آماری سوال اول). همچنین علیرغم این که نیازهای جامعه فرش در بعد آموزش عالی از نظر پاسخ دهندگان متنوع است اما نتایج تحلیل کیفی نشان می‌دهد برای بازار کار همچنان ضرورت وجود تحصیلات تکمیلی فرش احساس نشده است (نتایج تحلیل‌های کیفی مربوط به سوال اول تحقیق). اما نتایج تحقیق در بخش کمی با اختلاف کمی نسبت به نتایج بخش کیفی ضرورت وجود این مقطع را تایید می‌کند اما عموماً در مورد گرایش‌های تعریف شده نظر مثبتی ندارند و اعتقاد دارند که گرایش‌هایی با

ابعاد صرفاً مهارتی در تحصیلات تکمیلی جایی ندارند و حوزه‌های بین رشته‌ای می‌تواند در این مقطع کارگشا باشد. لذا تغییر رویکرد در تعریف گرایش‌های مقطع کارشناسی ارشد متناسب با سطح این مقطع و طول دوره آن باید به صورت جدی پیگیری شود (نتایج تحلیل‌های کمی و کیفی مربوط به سوال چهارم تحقیق).

پیشنهادات

با توجه به نتایج و یافته‌های تحقیق پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌شود: در خصوص تفکیک و تخصصی شدن مقطع کارشناسی ارشد متناسب با نیازها پیشنهاد می‌شود گرایش مدیریت تولید که ترکیبی از سه گرایش مدیریت، رنجرزی و طراحی است برنامه ریزی شود که به نوعی دانش آموخته به کارگردان هنری تولید فرش تبدیل شود با محوریت سرپرستی طراحی و تولید که نیاز به یادگیری تکنیک‌های فنی نداشته باشد و تکنیک‌ها به مقطع کارشناسی برود و یک گرایش تاریخ و فرهنگ و هنر که پژوهش‌های بنیادی و هنری را انجام دهد و نیازهای آموزشی و پژوهشی این بخش را پاسخگو باشد (بر اساس برآیند نتایج تحقیق در سوال اول و چهارم تحقیق). در خصوص زیرساخت‌های آموزشی و فرهنگی بازار فرش پیشنهاد می‌شود که این رشته در دانشگاه‌ها و شهرهایی ارائه شود که از نظر ظرفیت تولید و بازار عرضه و تقاضا ویژگی‌های خوبی داشته باشد و گروه برنامه ریزی بتواند در تحقیقات میدانی مشخص زمینه‌های همکاری و ظرفیت‌های شغلی مورد نظر را شناسایی و برای آن‌ها برنامه‌ریزی کند.

در نهایت پیشنهاد می‌شود در مناطق و همچنین دانشگاه‌هایی که زمینه لازم را برای ارائه این رشته ندارند از ادامه این روند انصراف دهند و بیش از این دانش آموختگان بدون متقاضی از سوی عرصه و بازار فرش را تحویل جامعه ندهند. از طرفی استانداردهای لازم و کافی برای مدیریت اعطای دوره‌های آموزش عالی فرش به متقاضیان تدوین و ارائه شود.

منبع

- اله داد، رضا (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- ابوعطا، رضا (۱۳۵۷). هنرستان هنرهای زیبا اصفهان. به مناسبت جشن فرهنگ و هنر. اصفهان: اداره کل فرهنگ و هنر اصفهان.
- اسپنانی، محمد علی و آرزو سلطانی نژاد (۱۳۸۸) مطالعه تطبیقی آموزش سنتی و اکادمیک طراحی فرش در دوران معاصر، سومین سمینار تحقیقات ملی فرش دستباف، تهران، مرکز ملی فرش ایران.
- اسدی رازی، صادق (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- بصام، سید جلال الدین و دیگران (۱۳۸۹). ارزشیابی توسعه علوم در زمینه هنر صنعت فرش، طرح مطالعاتی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، تهران، انجمن علمی فرش ایران
- بصام، سید جلال‌الدین (۱۳۷۹). بررسی جایگاه دانش‌آموختگان در اصلاح ساختار ملی تولید فرش دستباف. آموزش‌های علمی کاربردی، سال اول، شماره ۱.
- ----- (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- ----- (۱۳۹۱) پیش به سوی تحصیلات تکمیلی فرش، گلجام، شماره ۲۱، صص ۵-۸.
- چیت‌سازیان، امیر حسین، و اسدی، محمد صادق، و کارگر، حمید (۱۳۸۲) آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها)، مجموع مقاله‌ها، سخنرانی‌ها و برنامه‌های همایش سراسری فرش در آموزش عالی مهر ۱۳۷۹، مشهد: انتشارات سخن گستر
- چیت‌سازیان، امیر حسین (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- حریری، نجلا و هدی غابدی (۱۳۹۲) پژوهش و نگارش منابع علمی در صنعت فرش: رویکرد علم سنجی با تأکید بر سهم ایران، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۳۱، صص ۵۸-۷۰.
- حشمتی رضوی، فضل الله (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- حصوری، علی (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- خورسند رحیم‌زاده، مجید (۱۳۸۵). شناخت عوامل مؤثر بر انتخاب رشته فرش دستباف دانشجویان مرکز آموزش عالی علمی کاربردی سازمان جهاد کشاورزی استان فارس. گلجام، شماره ۲، صص ۸۶-۷۷.
- دانشگر، احمد (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- دانشگر، احمد (۱۳۹۵) دانشنامه فرش ایران، جلد چهارم، انتشارات سبک زندگی، تهران.
- دیباری، منصور (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازه‌ها) به کوشش امیرحسین چیت سازیان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- ذوقی، ارغوان (۱۳۹۳). آسیب شناسی رشته فرش دستباف در مقطع کارشناسی. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته پژوهش هنر، دانشگاه شاهد.
- رحمانی، عباسعلی، علی اکبر سیدی، محمد تقی شریعتی و حسین روحانی (۱۳۸۱) طرح مطالعاتی بررسی تغییرات رفتار حرفه‌ای دانشجویان رشته فرش دستباف ورودی ۷۶-۷۷ مراکز آموزش عالی وزارت جهاد کشاورزی، موسسه آموزش عالی علمی و کاربردی جهادسازندگی.
- رحیم پناه، فاطمه (۱۳۹۲). تأثیر آموزش دانشگاهی رشته فرش با گرایش طراحی بر جنبه‌های فرهنگی و اقتصادی بازار فرش دستباف شهر تهران، پایان نامه ارشد، استاد راهنما مهراں هوشیار، تهران؛ دانشگاه سوره.
- رحیم پناه، فاطمه و مهراں هوشیار (۱۳۹۴) جایگاه و میزان تأثیر رشته دانشگاهی فرش در بهبود اقتصادی فرش ایرانی در دوران معاصر، گلجام، شماره ۲۷، صص ۵-۲۱.
- زکریایی کرمانی، ایمان (۱۳۹۵). بررسی نقش و جایگاه هنرمندان خاندان شاهرخی در هنر سنتی فرش کرمان. تهران:

کتابخانه

دوفصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران شماره ۳۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

۲۵

- پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
- سیح، خسرو (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- سرداری نیا، صمد (۱۳۷۹). مشاهیر آذربایجان، جلد دوم. تبریز: انتشارات شایسته.
- سعیدی، حسن (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- سلطانیان، ناصر؛ ابراهیمی، علی؛ دژدار، حسین؛ شعبان نژاد، علیرضا؛ شایسته، رضا؛ کریمی ماچیان، سلیمان (۱۳۸۱). بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان هنر صنعت فرش دستباف و چگونگی افزایش آن. مرکز تحقیقات فرش دستباف، تهران.
- صادق‌زاده، محمدعلی (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- صوراسرافیل، شیرین (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- صوراسرافیل، شیرین (۱۳۹۵) فرش دستباف هویت ناشناخته، فرهنگسرای میردشتی، مشهد.
- عابد، محمدرضا (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- عسگری کیا، فرشاد (۱۳۸۲) آموزش آکادمیک هنر، ماهنامه فرهنگی هنری بیناب، تهران؛ شماره ۳ و ۴، صص ۷۰-۷۵.
- غفرانی زفره‌یی، اکرم (۱۳۹۲). مقایسه شیوه آموزشی سبک طراحی فرش آکادمیک و آزاد در اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما جلیل جوکار، ایمان زکریایی کرمانی، استاد مشاور محمود علمیرادی، دانشگاه هنر اصفهان.
- فیوضات، ابراهیم (۱۳۷۲). بررسی تحولات نظام استاد شاگردی در ایران. ن تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی
- کارآمد، محمدجواد؛ نیکخواه، هانیه؛ زکریایی کرمانی، ایمان؛ نصیری برومند، مجید (۱۳۸۶). مقایسه میزان علاقه-مندی به رشته تحصیلی در دانشجویان فرش و نقاشی، یک تحلیل آماری. دومین سمینار ملی تحقیقات فرش دستباف، جلد دوم، صص. ۷۳۸-۷۳۳.
- کارگر، حمید (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- کریمی ماچیان، سلیمان و ناصر سلطانیان (۱۳۸۸). عوامل موثر بر اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی فرش دستباف، سومین سمینار تحقیقات ملی فرش دستباف، تهران، مرکز ملی فرش ایران.
- کیامنش، علیرضا (۱۳۹۲). الگوی ارزشیابی سیپ (CIPP). تهران: دانشنامه ایرانی برنامه درسی.
- مرکز ملی فرش (۱۳۹۵) گزارش‌های سالانه تحلیلی معاونت تحقیقات و آموزش مرکز ملی فرش ایران. اسناد و منابع کتابخانه مرکز ملی فرش ایران، تهران.
- مقنی پور، مجیدرضا (۱۳۹۰) بررسی وضعیت آموزش هنرهای سنتی در سطح آموزش عالی کشور، نامه آموزش عالی، سال چهارم، شماره چهاردهم، صص ۸۹-۱۰۴.
- منتظر، مجید (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش دانشگاهی فرش دستباف (چالش‌ها و چشم اندازها) به کوشش امیرحسین چیت سزایان، حمید کارگر و صادق اسدی رازی. انتشارات سخن گستر: مشهد.
- میرزائینی، سیدمحمد مهدی (۱۳۹۲). آموزش دانشگاهی فرش در ایران (بررسی ضرورت‌ها و کاستی‌های آموزش عالی فرش در ایران). فصلنامه پژوهش هنر، ۱، (۲): ۱۵۱-۱۵۸.
- میرزائینی، سیدمحمد مهدی و جوانمرد قشونی، صبا (۱۳۹۳). تحلیل نقش آموزش عالی فرش در رشد اقتصاد هنر فرش دستباف ایران. شیراز: مجموعه مقالات همایش اقتصاد هنر ایران.
- ----- (۱۳۹۴). ارزیابی آموزش عالی فرش در چهار محور کارآفرینی، هنری، اقتصادی و علمی. فصلنامه طره، ۲، (۹): ۷۲-۷۳.
- میرزائینی، سیدمحمد مهدی؛ زکریایی کرمانی، ایمان و نیلی احمدآبادی، محمدرضا (۱۳۹۶). ارزشیابی تاثیر آموزش عالی بر ابعاد هنر، تجارت، پژوهش و کارآفرینی هنر-صنعت فرش دستباف ایران. تبریز: یازدهمین همایش ملی ارزیابی کیفیت در نظام‌های دانشگاهی.
- میرزایی، عبدالله (۱۳۹۱) نقد و بررسی سرفصل دروس کارشناسی ناپوسته فرش دستباف، کتاب ماه هنر، شماره

۱۷۰، ص ص ۱۰ - ۱۳. تهران

- نوروززاده، رضا، رضا محمودی، کوروش فتحی واجارگاه و عبدالرحیم نوه ابراهیم (۱۳۸۵) وضعیت سهم مشارکت دانشگاه ها در بازنگری برنامه های درسی مصوب شورای عالی ریزی، پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، دوره ۱۲، شماره ۴ (۴۲)، صص ۷۱ - ۹۳.

- نیکخواه، محمد؛ شریف، مصطفی؛ نصر، احمد رضا؛ طالبی، هوشنگ (۱۳۹۰). امکان سنجی کاربرد شاخص های ارزیابی آموزش عالی در حوزه ارزشیابی برنامه درسی دوره تحصیلات تکمیلی بر مبنای الگوی سیپ. دوفصلنامه مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۴، (۷): ۱۰۰-۱۳۲.

- Hakan, K & Seval, F.(2009). Evaluation of English Curriculum at Yildiz Technical University Using CIPP Model. Education and Science. 34(153):47-60.

- Phattharayuttawat, S. et al. (2009). An Evaluation of the Curriculum of a Graduate Programme in Clinical Psychology. South East Asian Journal of Medical Education, 3(1): 14-19.

- Stufflebeam, D. L. (2003). The CIPP Model for Evaluation. Presented at the 2003 Annual Conference of the Oregon Program Evaluators Network. Portland, Oregon.

- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (1986). Systematic Evaluation. A self instructional guide to theory and practice. Kluwer. Nijhoff pub.

- Wongbenjarat, A, et al. (2003). CIPP Model in Medical Education Assessment at the Nakhon Ratchasima Hospital School of Medicine Thailand. Global Standards in Medical Education for Better Health Care. WFME Conference. Copenhagen. Denmark: 70-79.

دوفصلنامه
علمی - پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۳۲
پاییز و زمستان ۱۳۹۶

دوفصلنامه
علمی - پژوهشی
انجمن علمی
فروش ایران
شماره ۳۲
پاییز و زمستان ۱۳۹۶

